

Józef Borzyszkowski

Pro memoria Roman Wapiński (1931-2008)

Acta Cassubiana 10, 354-356

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Józef Borzyszkowski

Pro memoria Roman Wapiński (1931–2008)

14 maja 2008 roku zmarł niespodziewanie, po krótkim pobycie w szpitalu, profesor Roman Wapiński, współtwórca gdańskiego środowiska historycznego i humanistycznego oraz Uniwersytetu Gdańskiego, jeden z najwybitniejszych badaczy – historyków dziejów najnowszych Pomorza i Polski.

Urodził się 8 marca 1931 roku w leśniczówce „Bartkówka” pod Częstochową. Studiował w Warszawie, skąd po uzyskaniu magisterium został skierowany do pracy w Gdańsku – w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej. Dalszą swoją pracę naukową i drogę życiową na zawsze związał ze stolicą Pomorza Nadwiślańskiego, nie stroniąc od podejmowania projektów badawczych obejmujących najważniejsze problemy dziejów najnowszych Polski i biografie najwybitniejszych Polaków. Doktorat obronił w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku, a habilitację osiągnął na Uniwersytecie im. M. Kopernika w Toruniu, przygotowując do dziś ważne rozprawy, poświęcone dziejom Narodowej Partii Robotniczej i endecji na Pomorzu w dwudziestoleciu międzywojennym. Na WSP i UG przez lata pełnił ważne funkcje kierownicze, łącznie z prorektorskimi, najdłużej dyrektora Instytutu Historii. – Wypromował setki magistrów i dziesiątki doktorów, wśród których znajdują się dziś liczni profesorowie wielu uczelni (także wojskowych) i liderzy środowisk politycznych z premierem Donaldem Tuskiem na czele.

Przez niemal całe życie nie stronił od działalności publicznej. Na pierwszym etapie samodzielności naukowo-zawodowej był znaczącym działaczem PZPR i ważnym opiniodawcą w gdańskim Komitecie Wojewódzkim. Dzięki temu mógł patronować nie zawsze mile widzianym przez władze indywidualnym czy zbiorowym projektom badawczym, jak np. badaniom poświęconym narodzinom i dziejom „Solidarności”, realizowanym pod kierownictwem prof. Marka Latoszka i firmą Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, któremu przewodniczył przez dwie kadencje w trudnych latach osiemdziesiątych. Z szeregów PZPR wystąpił w czasie strajku sierpniowego 1980 roku. Z powodzeniem łączył funkcje kierownicze z rolą

opiekuna naukowego młodych i z własną pracą badawczą. Jego monografie dotyczą ważnych także dla Kaszubów i Pomorzan problemów, o czym mówią już same ich tytuły: *Endecja na Pomorzu 1920–1939* i *Narodowa Demokracja 1893–1939* (1980); *Życie polityczne Pomorza w latach 1920–1939* (1983); biografie – *Władysław Sikorski* (1978), *Ignacy Paderewski* (1999) i *Roman Dmowski* (1988), a także takie dzieła, jak *Świadomość polityczna w drugiej Rzeczypospolitej* (1989), *Polska i małe Ojczyzny Polaków* (1994), *Historia polskiej myśli politycznej XIX i XX wieku* (1997), *Polska na styku narodów i kultur* (2002).

Zastanawiało mnie niejednokrotnie i nadal towarzyszy mi pytanie, dlaczego Profesor w swoim arcyciekawym dziele *Polska i małe ojczyzny Polaków* niemal całkowicie pominął, wówczas i dziś aktualną i ważną dla nas Kaszubów, sprawę małej ojczyzny pomorskiej! Profesor recenzował bardzo wiele prac i uczestniczył w niejednej polemice z korzyścią dla nauki i środowiska humanistycznego. Jako mistrz miał wiele czasu i cierpliwości – okazywał maksimum życzliwości młodym adeptom historii. Dotyczyło to także ludzi zaangażowanych w działalność opozycji politycznej... Nie brakowało mu jednak, obok wielu przyjaciół także tych drugich...

Patronował licznym przedsięwzięciom humanistów – redagował wiele prac zbiorowych, m.in. trzy tomy dzieła *Polacy i sąsiedzi – dystanse i przenikanie kultur* (2000–2002), do realizacji których zapraszał przedstawicieli różnych pokoleń i szkół oraz dyscyplin naukowych.

Był członkiem Komitetu Redakcyjnego i jest współtwórcą wielu tomów *Polskiego słownika biograficznego* oraz *Słownika biograficznego Pomorza Nadwiślańskiego*. Nie stronił od problemów interesujących wyłącznie środowisko kaszubsko-pomorskie, czego wyrazem mogą być artykuły poświęcone kaszubsko-pomorskiemu ruchowi regionalnemu: *Elity polityczne wobec Pomorza i ruchu kaszubsko-pomorskiego*, „Pomerania”, 1995, nr 9-11; *Kaszuby w kontekście innych regionów ziem objętych polskimi aspiracjami politycznymi do roku 1939*, [w:] *Antropologia Kaszub i Pomorza*, t. 2, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk 1991; *Powrót Pomorza do Polski w 1920 roku – uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne*, [w:] *Kaszuby, Pomorze, Polska. Więź polityczna i tradycje „Zapisu Mestwina”*, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk 1995. (Pełny zestaw i opis bibliograficzny ważnych dla nas, a licznych jego prac znajdziemy w *Bibliografii do studiowania spraw kaszubsko-pomorskich* Cezarego Obracht-Prondzyńskiego, Gdańsk 2004).

Jest współautorem *Dziejów Pomorza Nadwiślańskiego od VII wieku do 1945 roku*, Gdańsk 1978, przygotowanych wspólnie ze Stanisławem Mielczarskim, Wacławem Odyńcem i Stanisławem Gierszewskim. Wiele zawdzięcza mu także Gdynia i niejedno inne miasto, nad dziejami których się trudził.

Był m.in. referentem kolejnych seminariów poświęconych „Antropologii Kaszub i Pomorza w XIX i XX wieku”, organizowanych przez Instytut Historii UG i Zarząd Główny ZK-P. Uczestniczył w niejednej dyskusji poświęconej pro-

blematyce regionalizmu kaszubsko-pomorskiego, m.in. w GTN, tak w latach PRL-u, jak w III RP. Jego publikacje i opinie cenili m.in. redaktorzy i czytelnicy „Liter” i „Pomeranii”.

W uznaniu zasług dla Kaszubów i Pomorza Walny Zjazd Delegatów ZK-P w 1989 roku wyróżnił go członkostwem honorowym Zrzeszenia (jednocześnie z prof. Abdonem Stryszakiem oraz bpami – Tadeuszem Gocłowskim, Marianem Przykuckim i Andrzejem Śliwińskim), a wcześniej – w 1985 roku członkowie Klubu „Pomorania” – Medalem Stolema, zwanym potocznie „kaszubskim noblem” (z Günterem Grassem i Jerzym Sampem).

Działalność i dorobek naukowy prof. Romana Wapińskiego były przedmiotem licznych recenzji, także krytyki i polemiki, jak i wielu wyróżnień najwyższej rangi. Do tych ostatnich, obok członkostwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, należał doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Nagroda Miasta Gdańska im. Jana Heweliusza. Jego uczniowie i przyjaciele ofiarowali mu niejedną księgę pamiątkową z okazji jubileuszowych urodzin.

W ostatnich latach życia prof. Wapiński podjął refleksje nad dorobkiem historiografii pomorskiej, dziejami gdańskiego środowiska humanistycznego i po części własnej roli jako twórcy historiografii i historii. Zawarł je m.in. w opublikowanych na łamach „Acta Cassubiana” rozważaniach zatytułowanych *O poznawaniu dziejów Pomorza i dostrzeganiu ich złożoności*, zawartych w dziale *Pomorskie syntezy i refleksje uczonych* oraz w artykule *Udział gdańskich środowisk humanistycznych w tworzeniu Uniwersytetu Gdańskiego, w mojej pamięci*, jaki będzie otwierał przygotowane do druku dzieło zbiorowe pt. *Dzieje humanistyki gdańskiej*. Między innymi dopominał się w nich delikatnie od nas zrozumienia i uznania dla dorobku poprzednich pokoleń.

Swoją pracą naukową i działalnością społeczną wpisał się na trwałe w dzieje historiografii oraz naszej małej i wielkiej Ojczyzny. Jego prochy zostały złożone na cmentarzu Srebrzysko.